

INICJACJE CEZAREGO BARYKI

Przedwiośnie Stefana Żeromskiego

CEZARY BARYKA – KONCEPCJA GŁÓWNEGO BOHATERA

- Przedstawiciel pokolenia, które przyszło na świat w czasie zaborów;
- Wychowane poza granicami kraju – synowie polskich emigrantów;
- Budowanie odrodzonej ojczyzny przypada na latach ich młodości;
- Pokolenie powracające do „kraju ojców”;
- Idealiści spragnieni czynu, budowania nowoczesnej ojczyzny.

INICJACJA ŻYCIOWA BOHATERA JAKO EFEKT RÓŻNYCH WPŁYWÓW

Na kształtowanie się ludzkiej osobowości mogą mieć wpływ: rodzice, nauczyciele, rówieśnicy, okoliczności zewnętrzne (np. czasy, w których żyjemy), doświadczenia, przeżycia.

Powieść Żeromskiego to książka o dorastaniu i dojrzewaniu do odpowiedzialności za swoje życie, a częściowo także za tych, których los stawia na drodze człowieka. Autor przedstawia losy Cezarego Baryki i jego rozwój, odsłania motywy decyzji podjętych przez bohatera.

Osoby i sytuacje determinujące działanie Cezarego:

- osoby (np. matka, ojciec, Laura Kościeniecka, Szymon Gajowiec, Antoni Lulek);
- okoliczności zewnętrzne, wydarzenia historyczne (np. rewolucja w Rosji; udział w wojnie polsko - bolszewickiej; pobyt w Nawłoci i Chłodku; poznanie warunków życia różnych warstw; pobyt w Warszawie; poznanie poglądów Gajowca i Lulka.

"DROGA" CEZAREGO BARYKI

NAWŁOĆ

miłość

postawa
obywatelska

**WARSZAWA
2**

**POLSKA
WARSZAWA**

mit szklanych
domów

młodość
rewolucja

BAKU 2

BAKU 1

dzieciństwo

DZIECIŃSTWO CEZAREGO BARYKI

- Syn Seweryna i Jadwigi – bogatego Polaka pracującego w przemyśle naftowym w Baku (Azerbejdżan);
- Czas szczęścia, życia w dobrobycie;
- Miłość rodziców, ich troska o wychowanie syna i zapewnienie mu wszelkich przyjemności;
- Poczucie bezpieczeństwa;
- Szczególna więź z ojcem – autorytet, miał duży wpływ na syna, przygotowywał go do kontynuacji jego kariery w rafinerii;
- Matka – osoba nie mająca autorytetu, kochająca, ale bez większego wpływu na syna;
- Przekazywanie tradycji rodzinnych i polskich – kult książeczki o dziadku Kalikście – powstańcu, umiejętność mówienia po polsku;
- Gruntowne wykształcenie, ale wpływ rosyjskiej szkoły (powolna rusyfikacja Czarka).

- *Chłopiec ten miał od najwcześniejszych lat najdroższe nauczycielki francuskiego, angielskiego, niemieckiego i polskiego języka, najlepszych drogo płatnych korepetytorów, gdy poszedł do gimnazjum*
- *Seweryn Baryka całą duszę wkładał w synka, w zdrowego i zażywnego Czarusia.*
- *W zacisznym gabinecie, wystanym puszystym dywanem, tak puszystym, że w nim stopa ginęła, ojciec i syn spędzali jak najczęściej rozkoszne sam na sam. Chłopiec pierwszoklasista, leżąc na piersiach ojca, z głową przy jego głowie, i ojciec, kołyszący się na bujającym fotelu, wcałowywali sobie z ust w usta tabliczkę mnożenia, bajkę francuską, którą srogi nauczyciel francuskiego zadał na jutro, albo powtarzali do upadłego jakiś mały wierszyček polski, żeby zaś nie zapomnieć dobrego wymawiania tej trudnej mowy.*
- *Uczył się wcale nieźle, a raczej uczyłby się znakomicie, gdyby rozkochani w nim rodzice nie przeszkadzali swymi trwogami i pieszczotami, czy aby się nie przepracowuje i nie wysiła zanadto.*
- *Szkoła robiła swoje. Czarus stokroć lepiej mówił po rosyjsku niż po polsku. Nie pomagało przestrzeganie w domu mowy polskiej ani to, że służące były Polki*
- *Pani domu, jak wiadomo, nie mogła wpłynąć na zruszczenie syna. Nie mógł również przyczynić się do zruszczenia Czarusia ojciec - doskonale zresztą rozumiejący konieczność znajomości języka państwowego i kładący na tę konieczność nacisk wielki - gdyż w tym okresie czasu już mu samemu pachniało to coś delikatne, miękkie, pańskie, co z dalekiego kraju się niosło. Lecz życie samo, przepojone duchem rosyjskim, robiło swoje.*
- *Ojciec, który go nigdy a nigdy nie karał, nigdy nawet nie łajał, a strofował półzartem, z lekką drwinką, dowcipkując, posiadał nad synem władzę żelazną, niezłomną. Wbrew łagodnemu uśmiechowi ojca, wbrew jego grzecznym zaleceniom i pokornym radom, dobrotliwym prośbom, rzuconym wśród umizgów i zabawy - nic nie można było poradzić. Były to kanony i paragrafy woli, narzucone z uśmiechem i w gronie pieszczotek. Był to rząd samowładny i dyktatura tak niezłomna, iż nic, literalnie nic nie mogło jej przełamać.*

MŁODOŚĆ W CZASACH REWOLUCJI

Jeżeli kto wiedział cokolwiek realnego o istocie rewolucji, to chyba tylko sam Cezary Baryka, gdyż on to ją właśnie z miejsca wszczynał. Przede wszystkim, z dawna już słysząc, że jest gdzieś jakaś rewolucja, przestał „uczęszczać” do swej ósmej klasy. Wraz z nim co gorliwsi wyznawcy jego sposobu myślenia i postępowania. Nadto — przebrał się po cywilnemu. Niezupełnie zresztą: czapka uczniowska bez palmy, marynarka cywilna. Gdy zaś dyrektor gimnazjum, spotkawszy go na mieście, w najniewinniejszej myśli zapytał, czemu to paraduje po cywilnemu, w czapce na bakier i ze szpicrutą — trostoczką — w rękę, Cezarek też szpicrutą — trostoczką — wymierzył dyrektorowi w sensie odpowiedzi dwa z dawna zbiorowo wyśnione indywidualne ciosy: jeden w prawe ucho, a następnie drugi w lewe. Zbiegowisko uliczne nie stanęło po stronie pokrzywdzonego dyrektora, lecz właśnie po stronie napastnika Baryki. Cezary odszedł spokojnie do domu, otoczony aureolą, niosąc w rękę sławną odtąd trostoczkę. Skoro zaś dyrektor gimnazjum, zwoławszy radę pedagogiczną, wydał Cezarego Barykę z tej szkoły, ze wszystkich innych gimnazjów bakińskich i ze wszystkich szkół w państwie, gdyż zalecił go do tak zwanego „wilczego biletu” — to był to akt najzupełniej nieszkodliwy, gdyż Cezary Baryka nie kwapił się już do żadnej szkoły w tym państwie.

MŁODOŚĆ W CZASACH REWOLUCJI

- Kilkunastoletni Cezary pozostaje sam z matką – ojciec wyjeżdża na wojnę – sielanekę niszczy historia;
- Posmakowanie wolności (pies zerwany z łańcucha), matka nie ma na niego wpływu, nie liczy się z nią;
- Zaangażowanie w rewolucję – wychowywanie przez ulicę (wiece, manifestacje komunistów, publiczne egzekucje);
- Pobicie dyrektora jako wyraz buntu przeciw dawnemu światu i wyrzucenie Cezarego ze szkoły, staje się rebeliantem;
- Fascynacja rewolucją i podatność na bolszewicką demagogię, popieranie rewolucji;
- Zaprzeczenie wszelkim wartościom wyniesionym z domu, oddanie majątku rodzowego bolszewikom (czuł, że pali go ojcowskie złoto);
- Konflikt z matką – przeciwniczką rewolucji;
- Poświęcenie Jadwigi – próba zorganizowania pożywienia, wzrastające wycieńczenie, cierpienie z powodu zagubienia syna, skazanie jej na morderczą pracę za pomoc udzieloną księżnej Mamajew, choroba i śmierć matki; zbezczeszczenie jej zwłok;
- Doświadczenie piekła rewolucji – nędza, głód, samotność, dostrzeżenie zła rewolucji, praca grabarza (wstrząs wywołany widokiem ciała niewinnej, pięknej Ormianki zabitej w rewolucji);
- Walka o przetrwanie;
- Powrót ojca – dyskusja o rewolucji, Seweryn tłumaczy mu jej absurd, choć „barbarzyńska siła” nadal fascynuje młodego;
- Zachęcenie Cezarego do powrotu do kraju opowieścią o cudownym wynalazku i cywilizacji „szklanych domów” w Polsce;
- Mordercza droga do ojczyzny i śmierć Seweryna.

POWRÓT DO „KRAJU OJCÓW”

- Ogromne rozczarowanie przygranicznym miasteczkiem (*Gdzie są twoje szklane domy?*), idee ojca okazują się utopią;
- pomoc Szymona Gajowca i poszukiwanie własnej drogi, swoich ideałów, miejsca w świecie, ;próba zrozumienia Polaków i nowej sytuacji;
- Studia medyczne przerwane wojną polsko-bolszewicką z 1920 r. – udział w walce z powodu ciekawości (szli wszyscy młodzi Polacy – na wojnę jak na szkolną wycieczkę), próba zrozumienia polskiej mentalności, patriotyzmu;
- Przyjaźń z Hipolitem Wielosławskim i uratowanie mu życia w czasie bitwy.

POBYT W NAWŁOCI – MAJĄTKU HIPOLITA

- Powitanie Cezarego jako bohatera i dobrodzieja – uratował życie panicza;
- Odpoczynek po zawirowaniach ostatnich lat, odnalezienie rodzinnej atmosfery, poczucia bezpieczeństwa;
- Korzystanie z uroków życia ziemiańskiego – dobre jedzenie, bale, flirty, idylla (sielanka);
- Pozbycie się koszmarnych wspomnień z Baku i wojny.
- Obserwacja realiów życia z perspektywy kogoś, kto wie, czym grozi rewolucja;
- Dostrzeganie nierówności społecznych, biedy (Chłodek) i bogactwa (Nawłóć), poczucie znikomości sielskiego życia szlachty, która może zginąć z ręki poczciwych sług, gdy nadejdzie rewolucja (Maciejunio może stać się krwawym mścicielem)

REFLEKSJE CEZAREGO W NAWŁOCI

Cezary przysiadł na poręczy ganku. Był odurzony. Był pijany, ale nie winem. Pierwszy to pewnie raz od śmierci rodziców miał w sercu radość, rozkosz bytu, szczęście. Było mu dobrze z tymi obcymi ludźmi, jakby ich znał i kochał od niepamiętnych lat. Wszystko w tym domu było dobre dla uczuć, przychylne i przytulne jak niegdyś objęcia rodziców. Wszystko tu było na swoim miejscu, dobrze postawione i rozumnie strzeżone, wszystko pociągało i wabiło, niczym rozgrzany piec w zimie, a cień wielkiego i rozłożystego drzewa w skwar letni. Zadne tu myśli przeciwne, nieprzyjazne przeciwko temu dworowi nie powinny by się były rodzić. A jednak, gdy powrócił do pokoju stołowego, żal mu ścisnął serce. Świeże powietrze odurzyło go, a nowe kielichy starego wina uderzyły do głowy. Zapłakał, gorzko zapłakał. Chwycił po pijanemu Hipolita za szyję i namiętnie szeptał mu do ucha: Chłop, Rewolucja, Szlachcic— Strzeż się, bracie! Pilnuj się! Za tę jedną srebrną papierośnicę, za posiadanie kilku srebrnych łyżek, ci sami, wierz mi, ci sami, Maciejunio i Wojciunio, Szymek i Walek, a nawet ten Józio — Józio! — wywleką cię do ogrodu i głowę ci rozwalą siekierą. Wierz mi! Ja wiem! Grube i dzikie żołdacy ustawiają cię pod murem... Nie drgnie im ręka, gdy cię wezmą na cel! Za jedną tę oto srebrną cukiernicę! wierz mi, Hipolit! Błagam

RELACJE CEZAREGO Z KOBIETAMI – INICJACJE MIŁOSNE

- Pobyt w Nawłoci staje się czasem miłosnej inicjacji Cezarego Baryki.
- Bohater początkowo zaleca się do Karoliny Szarłatowiczówny, po czym wdaje się w potajemny romans z Laurą Kościeniecką (zaręczoną z Władysławem Barwickim).
- Mężczyzna nie zważa na uczucia rozkochanej w nim już kuzynki Hipolita Wielosławskiego.
- Cezary Baryka nie dostrzega również miłości, jaką żywi do niego nastoletnia Wanda Okszyńska. Gdy dziewczyna wyjawia przed mężczyzną, że jest w nim zakochana, Baryka ją wyśmiewa.
- Myśli bohatera całkowicie zaprzęta Laura. Bohater robi wszystko, aby jak najwięcej czasu spędzać z kochanką, jest zazdrosny o narzeczonego Kościenieckiej, nie pojmuje, co wpłynęło na to, że jego ukochana myśli o małżeństwie z Barwickim.
- Cezary Baryka okazuje się namiętym, zaborczym, a ostatecznie niebezpiecznym kochankiem. W starciu z narzeczoną Laurą ujawnia się wielka impulsywność i brak rozwagi Cezarego, który wdaje się w bójkę z konkurentem, a przy okazji uderza też kochankę.
- Czytelnika może zadziwiać bezduszość i obojętność Baryki w momencie, gdy dowiaduje się o śmierci Karoliny. Mężczyzna, zaślepiony myślami o Laurze, nie podejmuje żadnych działań zmierzających do ukarania morderczyni Szarłatowiczówny. A przecież tylko Cezary Baryka jako jedyny dysponował wiedzą o przyczynach otrucia Karoliny przez Wandę.
- Cezary doprowadza do tragedii swoją niedojrzałością, bawieniem się uczuciami kobiet, brakiem odpowiedzialności, niszczy spokój rodziny, która przyjęła go z serdecznością.

POWRÓT DO WARSZAWY

- Cezary jest nadal samotny, nie związał się z żadną kobietą, nie zorganizował sobie życia, pozostaje bohaterem poszukującym;
- Staje się przedmiotem działań dwóch ugrupowań politycznych – komunistów (Lulek) i organiczników (Gajowiec);
- Cezary gwałtownie szuka drogi dla siebie, nie przyjmuje racji żadnej ze stron, pozostaje neutralny;
- W rozmowie z Lulkiem używa argumentów Gajowca, a w rozmowie z Gajowcem – argumentów Lulka;
- Program komunistów razi go niedojrzałością, wizją krwawej rewolucji, a program Gajowca brakiem konkretów i powolnym tempem reform, opieszałością, minimalizmem;
- Cezary potrzebuje na gwałt wielkiej idei, podobnie jak wielu młodych ludzi tamtej epoki.

MARSZ NA BELWEDER

Scena finałowa – Cezary podąża w marszu na Belweder, ale idzie oddzielnie. Wybiera idee rewolucyjne, ale też dystansuje się.

Powody wyboru:

- Potrzeba natychmiastowej wielkiej idei;
- Gwałtowna, buntownicza natura Cezarego;
- Chęć szybkiej zmiany w Polsce;
- Zawód miłosny (ostateczne rozstanie z Laurą, rozczarowanie, brak nadziei, desperacja, która znajduje ujście w rebelii)

ZWIĄZKI CEZAREGO BARYKI Z BOHATEREM ROMANTYCZNYM

- Niespełniona miłość do Laury;
- Nieustanna wędrówka w celu szukania celu w życiu;
- Wrażliwość, gwałtowność;
- Idealizm;
- Wewnętrzne rozdarcie, rozterki, piętno nieumyślnego „zabójcy”;
- Samotność, niezależność, indywidualizm;
- Dramatyzm biografii, tragizm wyborów.

CEZARY BARYKA – NOWY TYP BOHATERA W PROZIE ŻEROMSKIEGO

- Bohater nie jest port parole autora – Żeromski się z nim nie utożsamia, szczególnie z jego ostatecznym wyborem;
- Bohater rozwija się w czasie akcji, ale wciąż pozostaje człowiekiem, który nie odnalazł swojego miejsca w życiu;
- Cezary nie jest społecznikiem w typie Judyma , to człowiek zagubiony, opętany młodością;
- Sam nie rezygnuje ze szczęścia osobistego.